

Hárs György Péter

Mi a véleménye az utóbbi években napvilágot látott vitákról, amelyek megkérdőjelezték a pszichoanalitikus gondolatok érvényességét a mai tudományos gondolkodásban és terápiás gyakorlatban?

A pszichoanalízis tudományos és gyakorlati érvényessége körüli problémák kiindulópontját én a mind a szűkebb értelemben vett pszichoanalízisen, mind a tágabb értelmű mélylélektanon belüli iskolák és szekták közötti egyet nem értésben látom. A pszichoanalízis tudományos megítélésének kezdetektől nem tett jót sem a hagyományos freudi, jungi, adleri és steckeli iskolák sokszor etikátlan egymásnak feszülése, sem pedig a pszichoanalízisen belüli hatalmi és presztízsharcok.

Hiába történtek törekvések, például W. W. Bion részéről a pszichoanalitikus nyelvek, és részben az elméletek egységesítésére, máig nem csupán egy közös nyelv, hanem gyakran a párbeszéd is várat magára. Úgy vélem, amíg alább nem hagynak a sokszor kicsinyes torzszalkodások – amelyek gyakran az egyes elméletek képviselőinek a többivel szembeni inkompetenciájából is adódnak – nehéz lesz a pszichoanalízisnek egységes és elfogadott tudományos szemléletként föllépnie.

A posztmodern kor gondolkodása viszont egyértelműen kedvez a pszichoanalitikus tudományosság, mint sajátos gondolkodásmód-típus tér nyeresének és legitimalizálódásának. Szintén biztató jelenség kölcsönös közeledése a másik nagy iskolával, a kognitív pszichológiával. Ha a „pszichoanalízis szótára” majd nemcsak szótárakban, hanem minden analitikusan gondolkodó terapeuta, kutató vagy oktató fejében is létezik, működik, s e szótárhoz rendelődik grammatika és kontextus is, akkor érdemes a vitát újramegkezdni.

Milyen szerepet tölt be és milyen jelentőséggel bír Ön szerint a pszichoanalízis napjaink pszichológiájában és a kultúrában? Személyesen, saját munkájában milyen relevanciája van a pszichoanalitikus eszmerendszernek?

Korunk pszichológiájában és kultúrájában a pszichoanalízis elsőrendű – provokatív – szerepét a lélek szerkezetének és működésének újragondolásában látom. Abban, Groddeck, Ferenczi és újabb gondolkodók nyomán revideálni kényszerülünk a lelki személyiség hagyományos hármas felosztását, ebből adódóan olyan, nem csupán analitikus, hanem egyben filozófiai, etikai, teológiai fogalmakat is, mint a lelkiismeret és a bűntudat. Az emberről kialakulóban lévő új képünk „nem jöhetett volna létre, ha nincsen Freud”, ugyanakkor ideje túllépni a hagyományos freudi fogalomrendszeren.

Saját munkámban, lévén irodalommal, esztétikával, filozófiával foglalkozó kutató, a pszichoanalitikus eszmerendszer megkerülhetetlen. Számomra egyben kritikai kihívást és alkalmazást, gondolkodási keretet jelent. Sokszor magának a pszichoanalízisnek a kritikáját, bár hangsúlyozom, egyelőre korainak tartom „a” pszichoanalízist emlegetni. Mint gondolkodásmód azonban, személy szerint rám legalábbis, felszabadítóan és inspirálóan hat. Egy analitikus szemléletmóddal megírt tanulmánynak, megtartott előadásnak vagy kurzusnak tárgyának természetéből adódóan mindig szükségszerűen van eminensen önismereti vonzata, amit talán nehezebb elmondani – és nem akarok megbántani senkit – mondjuk a csomagolástechnikáról vagy a fűnyírógép-tervezésről.